

Изнада отпочиње V непријатељска офанзива. Јакић се разболео. Ратне тешкоће, непрекидни рад, бол за палим друговима и претерана лична самодисциплина — озбиљно су нарушили његово здравље. Лекар је констатовао обољење плућа. Али, нежно срце прекаљеног ратника је одолевало. Јакићева бригада улази у састав Треће дивизије и добија задатак да штити Централну болницу. Сава је на челу. У тешким борбама на Сутјесци погинула је половина бораца бригаде Велимира Јакића.

Храбри командант наставља борбу. Учествује на Другом заседању АВНОЈ-а, постаје командант Главног штаба НОВ и ПОЈ за Санџак, први је говорник на Скупштини АВНОС-а, успешно руководи операцијама санџачких јединица против немачких, бугарских и четничких снага. Али болест не мирuje. Велимир се лечи у СССР-у, тугује за завичајем где се разгорела нова битка за обнову порушене домовине. Жао му је што и сам није у вртлогу рада.

Народ пљеваљског и дурмиторског краја бира га за свога посланика у Савезној народној скупштини. Иако болест све више узима маха, Велимир је оптимиста. Пише нежна писма мајци, сестрама, брату, друговима. Јавља да је добро и саветује им да у раду нарочито „треба да чују глас маса“.

Умро је на Голнику 3. октобра 1946. године. Уз њега су били његови ратни другови, који су шест година касније, када је друг Тито одликовао Велимира Јакића Орденом народног херо-

ја, написали Велимировој мајци: „Друг Велимир у нашим срцима живи као примјер неустрашивог борца радничког покрета и организатор народног устанка у нашем крају“.

Овом књигом су и аутор Бранко Кркелић и „Народна армија“ допринели испуњавању нашег дуга према револуционару Велимиру Јакићу. Томе су, као рецензенти, дали свој допринос и Јакићев ратни другови: генерал-пуковника Бошко Буричковић и Чедо Друловић и генерал-потпуковник Данило Јауковић. Тиме је лик овог пожртвованог човека постао ближи широј читалачкој публици.

Остаће свима у незаборавном сећању херој који заједно са својим борцима гази снежне намете и први јуриша, човек који је народ снажно волео, херој нежног срца који у најтежим тренуцима борбе на Неретви уступа свога коња једној жени са малом децом. Велимир — који је за све и свакога имао разумевања: за борца кога је војни суд осудио (јер је сам узео кошуљу из сеоске куће) и чије је стрељање спречио; за заробљеног четничког команданта чија су деца била у партизанима (и њега је спасао) за уморне и промрзле борце којима је уступао своју вечеру, за мајке палих бораца које су испуниле његов штаб при повратку у Санџак. Велимир је из разбијеног књијарског излога у једној босанској варошици узео флашу мастила, а власнику је оставио новац. У њему су живели подједнако ратник и болећиви дечак, сањар и реалист.

Миливоје Цвијовић

ACTA HISTORICO-OECONOMICA JUGOSLAVIAE

(Vol. IV. Zagreb 1977)

Пред нама је и четврти број часописа „Acta-historico-oekonomica Jugoslaviae“ (=АНОИе), који излази једанпут годишње, као орган Комисије за економску историју Југославије (ова комиси-

ја је тијело Савеза друштава историчара СФРЈ).

Овај број садржи прилоге из економске историје, почев од оних који се односе на даљу економску прошлост неких наших

крајева, па до оних у којима се третира привредна проблематика из периода НОР-а и револуције.

На уводноме мјесту Иван Ерцег у чланку *Сјевернојадранске луке у економској политици Бечког двора* расправља проблем поморско-економске политике Бечког двора „уз читав низ збивања и интереса у самој Хабзбуршкој Монархији, с једне стране, и, с друге стране, уз промјене политичких и војних снага те економских интереса на њезиним границама и у Европи уопће, а напосе у Подунављу, на Балкану и Медитерану“. Такво интересовање Беча битно је утицало на активност, обликовање и усмјеравање поморско-економске политике уопште, а нарочито у изградњавању економске стратегије према сјеверном Јадрану и његовим лукама у XVIII стољећу. Из овог рада се јасно уочава да је промет роба у сјевернојадранским лукама од средине па до краја XVIII вијека биљежио сталан пораст, а трговина, проширење промета, урбанизација лука и градова интензивно се развијају, достижући висок степен који је условљавао брже мијењање друштвених структура. Хабзбуршка Монархија је из својих економско-политичких разлога подстицала развитак градова и лука на сјеверном Јадрану, а то је имало велики значај за привредни развитак наших приморских области, па и читаве Хрватске и Крањске у другој половини XVIII стољећа.

Жоже Мачек, у доста опширном раду *Прилог познавању аграрне структуре Словеније*, третира аграрне проблеме у Словенији од почетка друге половине прошлог до средине XX вијека, пружајући обиље статистичких, и архивских података о аграрним структурама свих крајева Словеније.

Славко Гавриловић обрађује стање у *Сремској, Вировитичкој и Пожешкој жупани у годинама глади од 1813—1817. године*, када су ове области, тешко погобене ратом, неродичом и вре-

менским непогодама, биле толико исцрпљене материјално да се становништво суочавало са великом оскудицом и глађу. Глад је оставила доста тешке последице, руинарајући животе и материјално стање народа.

Привредне прилике у Славоњији 1929—1941. године предмет су расправе Мила Коњевића. Аутор је, на темељу богате архивске грађе, дао доста поуздан преглед свих привредних грана (дрвне, металопрерађивачке, прехранбене и друге индустрије и пољопривреде) у годинама велике свјетске кризе и послје ње све до априлског слома Краљевине Југославије 1941. године. Подаци о привредним кретањима јасно свједоче о кризним ситуацијама које су не само утицале на привредне поремећаје већ су неминовно условљавале и заоштравале социјално-политичке противурјечности на овом простору.

Прилог о привредној активности на овећем делу ослобођеног територија током јесени 1942. године Петра Качавенде — мада се односи на привредне прилике на ослобођеној територији западне Босне, Лике, Кордуна, Баније, Горског котара и једног дијела Далмације — пружа доста интересантних података и закључака о раду и улози НОО у снабдијевању НОВ, рјешавању социјалних питања и организацији привредног живота, који су од значаја за сагледавање социјалног и економског аспекта НОР-а и револуције и на читавом југословенском простору.

Смиљана Буровић, у раду *Структура акционарских друштава у Београду између 1918. и 1929. године*, третира десетогодишњи развој београдске капиталистичке привреде, која је преко разних акција била доста чврсто повезана и са страним акционарима (француско-белгијским). Ова кратка анализа структуре акционарских друштава у Београду индикативна је за сагледавање развоја капиталистичких односа и других већих ур-

баних средина у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца.

У рубрици НА СТРАНИМ ЈЕЗИЦИМА објављен је рад *Mihaela Palaireta (Edinburgh) — Serbia's role on international Markets for silk and Wine 1860—1890* (Улога Србије на међународном тржишту свиле и вина 1860—1890). Србија је на међународном тржишту у односном периоду, према аутору, стекла доста негативно искуство, што је дошло „као последица непостојања одговарајућих трговинских институција“ у овој аграрној и неразвијеној земљи.

У рубрици НА ИЗВОРИМА ХИСТОРИЈЕ Иван Ерцер коментарише „Извештај („Rapport“), састављен 30. коловоза 1810. године у Риједи“ и даје интегралан текст овог документа који се односи на град Ријеку, презентирајући драгоцјен извор података од великог значаја за научно освјетљавање читавог низа пита-

ња не само ове градске агломерације већ и провинције Ријеке.

Рубрика РЕЦЕНЗИЈЕ И ПРИКАЗИ доноси рецензију Миомира Дашића на књигу др Гавра Шкриванића ПУТЕВИ У СРЕДЊОВЈЕКОВНОЈ СРБИЈИ (Београд 1974) и осврт Данице Милић на економскоисторијска истраживања у Пољској, у којој постоји доста дуга и богата традиција научног рада у области економске историје.

Пријатно је саопштити да је овај број АСТА штампан на вријеме, уз финансијску помоћ Одбора за координацију науке и технологије СФР Југославије, СИЗА за занствени рад (VII) СР Хрватске и издавачке куће „Школска књига“ из Загреба. (Иначе, часопис штампа као суиздавач „Школска књига“, Загреб, Масарикова 28. На ову адресу треба вршити и поруџбине часописа.)

М. Дашић

СКРОМНА СВЕЧАНОСТ — УЗ ТРИДЕСЕТУ ГОДИШЊИЦУ РАДА

Историјски институт Социјалистичке Републике Црне Горе је поводом тридесете годишњице свога рада организовао скромну прославу. Прослава је одржана 28. децембра 1978. године у просторијама Дома ЈНА у Титограду.

Још 1977. године самоуправни органи Института су планирали обиљежавање ове 30-годишњице за јун или јул 1978. године, и у том циљу су предузимали одређене мјере и радње. Но и поред тога што је ова прослава ушла у календар значајних годишњица и догађаја у Црној Гори 1978 — 1985. година и поред напора око стварања програма и одређених припрема, морало се на прославу чекати до краја године. Основни узрок био је у томе што Институт поодавно има озбиљних тешкоћа финансијске и материјалне природе, па није имао средстава за трошкове планиране прославе. Због тога се морало чекати да оснивач или ко

други помогне да се обиљежи овај значајни датум, којим је отпочело организовање, систематскије и свестраније изучавање прошлости црногорског народа, чиме је дат одређени допринос научном, културном и друштвеном животу Црне Горе и Југославије.

Збор радника и други самоуправни органи Института су у току године неколико пута размотрили могућности обиљежавања тридесетогодишњице своје институције и вршили одређене припреме у том смислу, али је тек крајем децембра, послје одлуке Самоуправне интересне заједнице за научне дјелатности СР Црне Горе да издвоји минимална средства за ову намјену, могло доћи до стварања реалног програма прославе.

Позиви за прославу упућени су на 147 адреса, почев од бивших радника и сарадника Института, чланова Савјета односно представника друштвене заједни-